

In memoriam

Dr. Cseh-Szombathy László

(1894—1968)

Gazdagértelmű, munkás életét két szál is megyénkhez kötötte; feladatunk tehát, hogy emlékezzünk s emlékeztessünk alakjára.

Dr. Cseh-Szombathy László Pápán született 1894. március 24-én. Atyja neves pápai körorvos volt, gyermekkori otthona az evangélikus templom melletti „Kokasház”, a piactérre néző ablakkal. Elemi iskoláit mindjárt a második osztályban kezdte, később a pápai kollégium kitűnő tanulója.

Március tizenötödikén a Petőfi- és Jókai-szobrok között felállított emelvényen szavalt a Talpra magyart, érdekelte az irodalom és a történelem, sportsikerei voltak. De mindennél jobban vonzották a képzőművészetek. Losonczy Jenő — rajztanára — művészeti pályára szánta volna a nagy tehetséggel rajzoló fiút, aki azonban az apai foglalkozást követve az érettségi után, 1912-ben a budapesti orvoskarra iratkozott be, a gyógyító hivatást választva.

1914 nyarát a Neuchâtel melletti Neuillyben töltötte francia nyelvtudását gyarapítandó, ott érte az első világháború kitörése. Az utolsó vonattal érkezett haza, azonnal behívták katonának. A gorlicei áttörésnél, 1915-ben súlyosan megsebesült. Két évig feküdt hadikórházban, beteg lábát évekkel később amputálni kellett.

1918-ban befejezte az orvosi egyetemet. Sebész szeretett volna lenni, de nem bírta az operálással járó álló munkát. Belgyógyász lett és a „szegény betegek orvosa”.

A szegénység — mint minden betegségek fő okozója —, a magyar parasztság tragikus helyzete tette politikussá. 1936-ban lett kispárti képviselő, ugyanakkor a Bethesda-kórház belgyógyász főorvosa. Felesége gyermekorvos.

Dobi István 1962-ben, a Kossuth kiadónál megjelent „Vallomás és történelem” című visszaemlékezéseiben nagy elismeréssel szól a politikus Cseh-Szombathy Lászlóról.

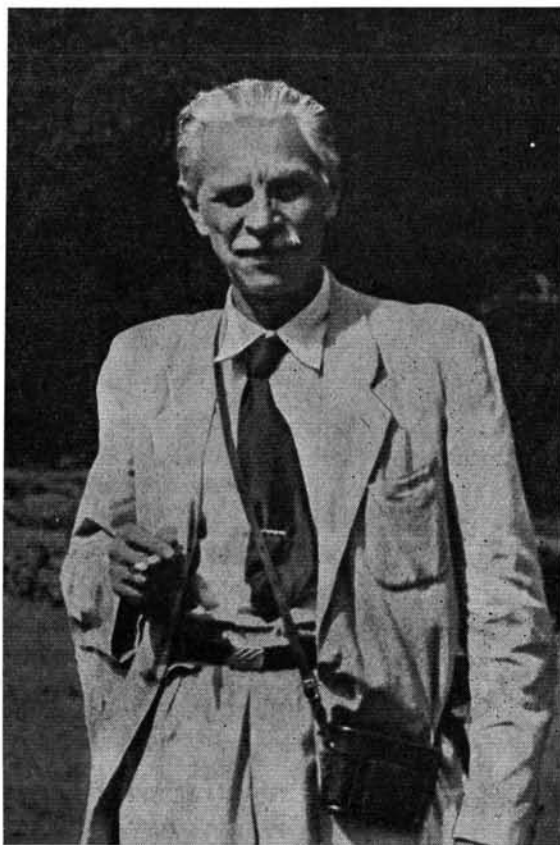
Ezirányú munkásságának a második világháború kitörése, a politikai élet fasizálódása vetett véget. 1941-ben lemond képviselői mandátumáról s csak a felszabadulás után tér vissza a közéletbe: 1945-től 48-ig a Népjóléti Minisztérium államtitkára. Nevéhez fűződik a háborúban szétzilált vidéki közegészségügyi hálózat újjászerve-

zése, a járványok leküzdésének sziszifuszi munkája, az elhagyott, árván maradt gyerekek üdültetése ezekben az években.

A gyógyítás és a közéleti munka mellett a művészet szeretete, tisztelete szövi azt a bizonyos második szálát, mely Cseh-Szombathy Lászlót megyénkhez fűzi.

1925-ben találkozott először Egry Józseffel, akivel Oltványi Imre (Egry mindmáig legértőbb méltatója) ismertette össze. A találkozás mély benyomást gyakorolhatott mindkettőjükre, mert barátságuk ettől kezdődően Egry József haláláig tartott. S még 1925-ben létrejött az első képvásárlás: ekkor került a „Keszthelyi csónak-kikötő”, az első kiteljesedett olajpasztellek egyike Cseh-Szombathy László birtokába.

„Mindenkinek nevezte” — emlékezik a család, s honi művészeti életünk ismeretében valóban szokatlan dolog

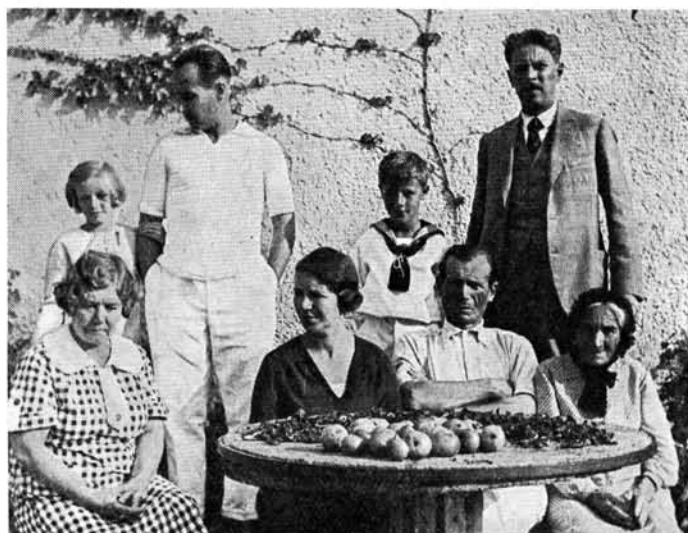

1. Dr. Cseh-Szombathy László 1947, Balatonboglár

1. Dr. László Cseh-Szombathy, Balatonboglár, 1947.

1. Docteur László Cseh-Szombathy, en 1947, à Balatonboglár

1. Д-р Ласло Чех-Сомбаты в 1947 году, Балатонбоглар.

lehetett egy akkor még alig ismert, egészen új festői világot teremtő művész képeit megvásárolni, gyűjteni.

Cseh-Szombathy László becses képzőművészeti gyűjteményének túlnyomó részét Egry-művek alkotják. De találunk benne értékes Rudnay, Bernáth, Kmetty, Márffy, Mészáros László-műveket is. Soha nem vásárolt a műkereskedelemben; minden darab az alkotóhoz fűződő emberi kapcsolatot dokumentálja. A válogatás a gyűjtő szakértelmét, látó szemét dicséri: a bennünket közelebről érdeklő Egry-gyűjtemény esetében a korai alkotói korszak néhány gyöngyszeme után olyan főművek következnek, mint a „Délelőtti fények a Balatonon”, a „Badacsonyi öböl”, vagy a szín pompás szicíliai képek: az „Isola bella” és a „Vezúv”.

Különös öröm a művészettörténet számára, ha a gyűjtőnél még „első kézben” találja a művet, s nem a műkereskedelemben kétes útjain kell követnie egy-egy alkotás sorsát. Cseh-Szombathy László hallatlan szerénységgel beszélt mindig Egry-gyűjteménye létrejöttéről. Családi, baráti visszaemlékezésekből tudjuk, hogy képvisárlásait elsősorban Egry sorsán érzett baráti aggodalma, segítőkészsége vezette. Az említett taorminai képek története is ilyen: a súlyosan beteg festő jórészt Cseh-Szombathy László támogatásával mehetett 1930-ban, egészsége helyreállítása érdekében Itáliába.

A háborús évek különösen próbára tették a beteg Egryt. Pesti műterme kiégett, badacsonyi magányában, elzártságában kenyérgondokkal küzdött. Sokan voltak, akik el is felejtették. Cseh-Szombathy László sűrű badacsonyi útjai a betegért aggódó orvos s a támogató, önzetlen mecénás látogatásai voltak. A haláláig tartó méltánytalan mellőzés éveiben különös értéket jelentett a barát nagy festőművésziünknek.

Egry halála után a gyűjtemény egyetlen képpel sem gyarapodott, de az özvegyet haláláig támogatta Cseh-Szombathy László. Az iránta érzett bizalom, barátság és

2. Badacsony, a régi Egry-házban, 1934: Ütő sor, balról jobbra: Egry Józsefné (Juliska), dr. Cseh-Szombathy Lászlóné, Egry József, Egry József édesanyja. Allnak: Tamás Erika, Egryné fia, Vizekelety István, dr. Cseh-Szombathy László.
2. Badacsony, im alten Egry-Haus (1934): sitzend (v.l. nach r.) Frau József Egry (Juliska), Frau Dr. László Cseh-Szombathy, József Egry und seine Mutter; stehend Erika Tamás, Sohn der Frau József Egry, Dr. László Cseh-Szombathy
2. A Badacsony, la maison ancienne des Egry, en 1934: assis (de gauche à droite): Mme József Egry (Juliska), Mme László Cseh-Szombathy, József Egry, la mère de József Egry. Debout: Erika Tamás, le fils de Mme Egry, László Cseh-Szombathy
2. Балачонь, в старом доме Эгри: первый ряд, слева направо: Йозефне Эгри (Юлишка), д-р Ласлоне Чех-Сомбати, Йозеф Эгри и его мать. Стоят: Эрика Тамаш, сын Эгрине, Йозеф Визкегети, д-р Ласло Чех-Сомбати.

tisztelet jeleként Cseh-Szombathy Lászlót jelölte meg végrendeletében özvegy Egry Józsefné Keresztúry Dezsővel együtt a kéziratos Egry-hagyaték kurátorául.

Kevesen tudják, hogy Veszprém megyében az első Egry-kiállítás 1945-ben, alig a háború után nyílt meg. Cseh-Szombathy László a bombázások elől Párára menekítette Egry-képeit, s a gyűjteményből ragyogó kamarakiállítást rendezett A. Tóth Sándor festőművész-tanárral a református kollégiumban.

Hogy gyűjteményét mennyire közkinccsé akarta és tudta tenni, azt tanúsíthatja mindenki, aki a gyűjtemény anyagával foglalkozott. A Boráros-téri lakás ajtaja mindig nyitva állt azok előtt, akik érdeklődéssel, a művészet szeretetével kopogtattak.

Már az 1962. évi, keszthelyi Egry-kiállítás rendezőjét is lelkesen, önzetlenül támogatta gyűjteménye legértékesebb darabjainak a kiállításra való kölcsönzésével. 1966-ban rendeztük meg a Tihanyi Múzeumban Egry József gyűjteményes kiállítását, kizárólag magángyűjtemények anyagából. A nagyértékű, szállításra kényes, sérülékeny olajpasztell-képektől nem szívesen válnak meg a gyűjtők, különösen egy hosszantartó kiállítás tartamára. Dr. Cseh-Szombathy László lelkes támogatója volt rendezői munkánkknak. Nemcsak gyűjteménye értékeit bocsájtotta rendelkezésünkre; Egryt jól ismerő, szakavatott tanácsaival is segített bennünket.

Ezidőtájt ment nyugdíjba, hetvennégy éves koráig aktív orvosként dolgozott. A tihanyi kiállítás megnyitó ünnepségén már súlyos betegen vett részt. Ugyanezen nap délutánján a badacsonytomaji temetőbe zárando-koltak Egry József tisztelői. Itt, a sírnál Ő, a legrégebb és legigazabb barát beszélt egyszerű szavakkal Egryhez, Egryről. A jelen voltak az élet ritka pillanataiként őrznek valamit ebből a badacsonyi délutánból.

Azóta Laci Bácsi is elment. A kiváló gyógyító orvos, a nehéz idők magyarságának ezer baját hordozó politikus, a művészet önzetlen, értő patrónusa, okos tanácsadó, barátunk távozása emberi kapcsolatokon túl a magyar múzeumügy nagy vesztesége is.

Gyűjteménye csorbíthatatlanul áll a család gondozásában; szivárványos szépségű Egry-képek ragyogása közéletben — szimbólum? — szerényen csillan meg néhány szép régi pápai patikaedény.

Ériné Takács Margit